

een echte indicatie aangeeft voor een tot op heden nog verborgen symptoom van ASS.

Wie echter geïnteresseerd is in verder fundamenteel onderzoek op het gebied van aandacht, vooral als vergelijkingsmateriaal tussen verschillende patiëntenpopulaties, kan dit boek als een uitgangspunt nemen. Ook geïnteresseerden in het cognitief functioneren van zeer jonge kinderen bij wie autisme wordt vermoed, kunnen in dit boek misschien nuttige informatie vinden. Zo kan men in de studie van Colgan en collega's meer te weten komen over hoe sociale interactie in termen van gebaren verloopt bij zeer jonge kinderen met ASS. Ook rapporteert Akshoomoff afwijkingen in cognitief functioneren en motorische ontwikkeling bij jonge kinderen met ASS zoals gemeten door de Mullen Scales of Early Learning test.

Ik onderschrijf volledig de behoefte aan nadere diagnostische afbakening van ASS, maar stel ook vast dat dit boek het diagnosticeren van stoornissen uit het autismespectrum niet echt gemakkelijker zal maken.

Edita Poljac

Protocollaire behandelingen voor kinderen met psychische klachten.

Caroline Braet & Susan Bögels (red.)

Amsterdam: Boom, 2008

561 pagina's

Het zal als een bijbel in je boekenkast staan: een fors, stevig boek. Na twee inleidende hoofdstukken over evidence-based werken, handelingsgerichte diagnostiek volgen 21 hoofdstukken met protocollaire behandelingen voor kinderen met allerlei klachten. Een breed scala van 'lichamelijke' (bijvoorbeeld encoprese, overgewicht) en psychische problemen worden behandeld. Daaronder zitten er diverse waar ook een neuropsycholoog in de praktijk tegenaan zal lopen, zoals ADHD, autisme, tics, depressie). Op een overzichtelijke wijze worden diagnostiek en aanpak beschreven en daarbij wordt de concrete praktijk met een casus toegelicht: wat moet er in een eerste sessie worden gedaan en hoe kan men vervolgens aan de slag? Concreet materiaal voor registratie (schema's, schalen) en oefeningen worden besproken. Hoe wetenschappelijk onderbouwd begrippen ook kunnen zijn, in de praktijk van de behandeling is de werkelijkheid altijd nog een stuk moeilijker. Het is dan ook heel goed dat die behandeling gesystematiseerd wordt, zodat een betere evaluatie mogelijk is en de behandeling verder aangepast kan worden op basis van een gestructureerde verzameling van gegevens. Dit boek kan een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van evidence-based werken.

De passies van de ziel

René Descartes

Groningen: Historische Uitgeverij, 2008

232 pagina's

Theo Verbeek, die al meer vertalingen van Descartes' werk heeft verzorgd, heeft deze Nederlandse vertaling van *Passions de l'âme* uit 1649 gemaakt. Hij heeft er ook een bijna vijftig pagina's tellende inleiding aan toegevoegd. Descartes heeft tijdens zijn korte leven veel nagedacht en geschreven over wat wij nu cognitie noemen. In een briefwisseling met Elisabeth van der Palts vroeg deze ontwikkelde prinses hem wat hij nu dacht over emoties. Descartes vertrok naar Zweden om al haar vragen te beantwoorden. Descartes spreekt over passies van de ziel om aan te geven dat het gaat om passieve gewaarwordingen van uitzonderlijke toestanden in het lichaam. Ze maken duidelijk dat er iets belangrijks aan de hand is. En op die manier bereiden ze ons

voor op actie. Als dat geen *somatic markers* zijn... Een goede gelegenheid om nog eens zelf te verifiëren of Damasio Descartes goed begrepen had en wie er nu fout zat!

Introducing neuropsychology (2nd ed).

John Stirling & Rebecca Elliott
Hove: Psychology Press, 2008
396 pagina's

De eerste editie van dit boek was alleen door Stirling geschreven. Uitgebracht in de Focus-serie was het een vrij korte, oppervlakkige introductie. Aan de tweede editie heeft ook Rebecca Elliott meegewerkt. Het boek is behoorlijk uitgebreid, maar lijkt toch vooral geschikt voor een allereerste kennismaking met de neuropsychologie. In elf hoofdstukken worden de belangrijkste functiedomeinen besproken, met aan het eind van het boek een korte inleiding in de anatomie van de hersenen en de fysiologie van de zenuwgeleiding. In de tekst vindt de lezer allerlei boxen en veel tekeningen, die in vergelijking met de veelal fraai geïllustreerde Amerikaanse tekstboeken niet aantrekkelijk ogen. Weliswaar komen vele thema's en begrippen aan de orde, maar de paragrafen zijn vaak kort en daardoor erg oppervlakkig.

Introduction to neuropsychology (2nd ed).

J. Graham Beaumont
Londen: Guilford Press, 2008
382 pagina's

De eerste editie van dit boek verscheen in 1983. Beaumonts beweegreden was toen dat er nog geen geschikte inleiding bestond. Natuurlijk is er sedert die tijd erg veel veranderd, maar of dat nu het juiste motief is om een nieuwe uitgave te maken kan men zich wel afvragen. Er zijn namelijk momenteel vele inleidingen te vinden.

Na inleidende hoofdstukken over de bouw van de hersenen volgt een deel met klinische studies: de psychische stoornissen bij laesies in de verschillende kwabben, maar ook in de taal, degeneratieve aandoeningen en de effecten van neurochirurgie en psychochirurgie. Deze combinatie doet wat vreemd aan. Het derde deel behandelt experimentele studies, voornamelijk verschillende technieken voor onderzoek naar lateraliteit en imaging-technieken. De structuur reflecteert wellicht de specifieke kennis en belangstelling van de auteur. Een docent die op zoek is naar een goede inleiding voor studenten op bachelors- of hbo-niveau zal toch snel tot de

conclusie komen dat er didactisch beter opgezette boeken te vinden zijn.

Adult learning disorders. Contemporary issues.

Lorraine Wolf, Hope Schreiber & Jeanette Wasserstein (red.)
Hove: Psychology Press, 2008
529 pagina's

Leerproblemen beperken zich niet tot kinderen, maar komen ook bij volwassenen voor. Misschien niet helemaal verrassend, maar toch ook niet uitvoerig in kaart gebracht. In dit boek vindt de lezer negentien hoofdstukken in vier secties: ontwikkeling, neurobiologie en specifieke leerstoornissen, diagnose, 'life outcomes' of langetermijneffecten. Een breed scala aan beelden (leerstoornis, dyslexie, NLD, rekenproblemen en executieve stoornissen komt aan de orde. Naast onderliggende cognitieve problemen wordt ook ingegaan op diagnostische issues zoals comorbiditeit, maar ook op juridische zaken. Voor neuropsychologen die te maken hebben met volwassenen met een ontwikkelingsproblematiek biedt dit boek een ingang om zich te oriënteren in de beschikbare onderzoeksliteratuur, zowel wat betreft wetenschappelijke als wat betreft klinische vraagstukken.

Het morele instinct:

Over de natuurlijke oorsprong van onze moraal.

Jan Verplaetse
Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds, 2008
331 pagina's

Als neuropsychologen weten we dat veel problemen en stoornissen gerelateerd zijn aan afwijkingen in structuur en functie van hersengebieden. Dat geldt voor klassieke psychologische functies als taal en geheugen, maar hoe zit het met ons idee van goed en kwaad, moraliteit? Verplaetse, docent moraalfilosofie aan de faculteit Rechtsgeleerdheid in Gent, geeft zijn visie, die sterk biologisch georiënteerd is en ook empirisch onderbouwd. Hij onderscheidt vijf morele systemen: de hechtingsmoraal (sociale relaties), de geweldmoraal (overleving in bedreigende situaties), de reinigingsmoraal (regelt contact met schadelijke producten), de samenwerkingsmoraal, en de beginselenmoraal. De eerste vier zijn instinctieve moralen: we weten intuïtief wat goed en fout is. De beginselenmoraal probeert een rechtvaardiging te geven en is de enige rationele moraal. In het boek gaat Verplaetse uitgebreid in op de neurobiologische grondslagen van moreel gedrag, zoals

de rol van spiegelneuronen in sociaal gedrag. We moeten niet alleen leren hoe ons gedrag biologisch wordt gestuurd, maar ook hoe biologisch is verantwoord waarom we de dingen doen die we doen.

Clinimetrics and functional outcome one year after traumatic brain injury

Bianca van Baalen

Proefschrift Erasmus Universiteit Rotterdam, 2008
117 pagina's

Dit proefschrift beschrijft de uitkomsten van een van de vier Functionele Prognose projecten, in dit geval betreft het de prognose van TBI (Traumatic Brain Injury)-patiënten. Gekeken is naar welke instrumenten het beste in staat zijn om voorspellingen te doen over het functioneren na één jaar en wat de determinanten zijn van die uitkomst. Er is gekeken naar algemene uitkomstschalen, beperkingenschalen en handicapschalen. Validiteit en betrouwbaarheid zijn onderzocht voor de TBI-groep. De FIM, FAM en Coop (zie ook proefschrift) zijn goed voor gebruik op het moment van ontslag uit het ziekenhuis. In een later stadium van herstel kunnen de NRS, de FAI en de SIP-68 gebruikt worden voor het inventariseren van het functioneren. Er bleek nauwelijks verschil tussen inschattingen van patiënten en naaste verwanten. Een belangrijke bevinding was dat het functioneren op langere termijn verbonden was met de actieve of passieve copingstijl van de verzorger van de patiënt.

Touching upon tactile processing: Output dependent somatosensory functions in the brain.

Helen Alexandra Anema

Proefschrift Universiteit Utrecht, 2008
148 pagina's

Anema begint haar proefschrift met studies naar verschillende manieren van bepalen van accuratesse voor het aanraken van lichaamsdelen, met name hand en vingers (bijvoorbeeld de vingers gespreid of juist dicht naast elkaar; aanwijzen op eigen hand of op een tekening aangeven). Vervolgens beschrijft ze onderzoek bij drie patiënten met vingeragnosie. Ook hier kwam een onderscheid in aanwijzen op de hand (verwerking van tast voor handeling; intact) en op tekening (verwerking voor herkenning; verstoord) naar voren. Bij één patiënt met vingeragnosie werd onderzoek gedaan naar de reden van de agnosie: waarom niet de vingers kunnen herkennen maar wel

andere lichaamsdelen? Anema suggereert dat het komt doordat er geen toegang is tot de representatie van de vingers. Een meer algemene conclusie die getrokken wordt is dat perceptie en actie min of meer onafhankelijke systemen zijn, zelfs op het niveau van tast.

Do endophenotypes bring us closer to understanding ADHD?

Nanda Lambregts-Rommelse

Proefschrift Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
396 pagina's

Het proefschrift van Lambregts-Rommelse is een behoorlijke pil geworden. Het telt dan ook niet minder dan zestien hoofdstukken, die, afgezien van de in- en uitleiding, staan voor tijdschriftartikelen (en dan heeft ze ook nog meegewerkt aan artikelen die niet in dit proefschrift zijn opgenomen). Er zijn enkele ADHD-risicogenen geïdentificeerd, die vooral van belang zijn voor de overdracht van dopamine. Het idee achter het proefschrift was dat neuropsychologische functies directer aan genen te koppelen zouden zijn dan ADHD-kenmerken. 816 proefpersonen werden onderzocht: kinderen met ADHD, broers en zussen, ouders en controlekinderen. De testbatterij bestond uit vijf executieve taken en vijf motorische taken. De ADHD-kinderen, maar ook hun broers en zussen, presteren slechter op praktisch alle tests. Op basis van de tests kan met een gemiddelde nauwkeurigheid voorspeld worden of een kind een ADHD'er is, een broer/zus of een controlekind. Twee genen lijken een rol te spelen: DAT1 (van belang voor transport van dopamine) en DRD4. DAT1 lijkt meer van belang voor de motoriek, DRD4 voor executieve functies. Maar dit beeld wordt gecompliceerd door leeftijdseffecten: het beeld is anders voor de groep 5-11-jarigen dan voor de groep 11-19-jarigen, en ook is er nog een interactie met geslacht. Er zijn aanwijzingen dat de genetische effecten juist op latere leeftijd tot uitdrukking komen.